

Nr 17

Utlåtande i anledning av motioner om statlig garanti för att trygga Norrvikens trädgårdars fortbestånd, m. m.

Till jordbruksutskottet har hänvisats följande av utskottet till behandling i ett sammanhang upptagna motioner, nämligen

dels de likalydande motionerna I: 258 av herr *Arne Pettersson m. fl.* och II: 294 av herr *Hansson* i Skegrie *m. fl.*, vari hemställts att riksdagen beslutar att hos Kungl. Maj:t anhålla om utredning om viss statlig garanti för att trygga Norrvikens trädgårdars fortbestånd,

dels motionen II: 1074 av herr *Björk* i Påarp, vari hemställts att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t anhåller om utredning, syftande till viss utvidgning av användningsområdet för investeringsanslaget till markförvärv för naturvårdsändamål, m. m.

Utskottet har inhämtat yttranden

dels över motionerna I: 258 och II: 294 från statens naturvårdsverk, lantbruks-högskolan, länsstyrelsen i Kristianstads län, Kristianstads läns landstings förvaltningsutskott och Svenska lantarbetarförbundet,

dels över motionen II: 1074 från statens naturvårdsverk.

Se bilaga till detta utlåtande.

Utskottet. Norrvikens trädgårdar, som är belägna i Västra Bjäre kommun ca 3 km nordväst om Båstad, omfattar ett område av ca 18 ha och består av ett antal i olika stilar utformade trädgårdar. Trädgårdarna anlades i början av 1900-talet genom enskilt initiativ och ägs sedan år 1942 av Rederiaktiebolaget Nordstjernen. Nämnda företag, som därefter svarat för driften och utvecklingen av trädgårdarna, har förra året givit till känna att det med hänsyn till redovisad förlust i verksamheten önskar avveckla sitt engagemang i anläggningen efter säsongens avslutande innevarande år. För att undvika att de värden som finns knutna till trädgårdsanläggningen spolieras har Västra Bjäre kommun ansett sig böra undersöka möjligheterna för en fortsatt drift av anläggningen. Kontakt har tagits med bl. a. landstingets förvaltningsutskott som funnit sig böra föreslå landstinget att inträda som garant för täckande av viss del av eventuellt uppkommande driftunderskott under en femårsperiod. Likaså har vissa garantier lämnats av Sveriges handelsträdgårdsmästareförbund.

I motionerna I: 258 och II: 294 framhålls att Norrvikens trädgårdar intar en

mycket framträdande plats bland naturscenerierna i södra Sverige. Institutionen har enligt motionärernas mening utöver sitt kulturella värde även en stor betydelse för studerande och andra intresserade på trädgårdskonstens område. Då trädgårdsanläggningen sålunda kan inräknas i våra nationella sevärdheter och kulturtillgångar och dess bevarande kan ses som en åtgärd i vår allmänna miljö- och naturvård finner motionärerna det vara samhällets sak att sörja för dess fortbestånd. Även staten bör därför enligt motionärernas mening träda in bland garanterna. I motionerna hemställs att riksdagen hos Kungl. Maj:t begär att en utredning verkställs rörande formen och omfattningen av en dylik statlig garanti och att utredningen med hänsyn till föreliggande omständigheter sker snabbt.

I de remissyttranden som avgetts över motionerna vitsordas genomgående angelägenheten av att trygga Norrvikens trädgårdars fortbestånd. Lantbrukshögskolan framhåller sålunda att trädgårdarna jämte sin allmänna kulturhistoriska betydelse har ett stort värde för belysande av trädgårdskonstens och trädgårdsarkitekturens historia. Med hänsyn till det omfattande växtmaterial, som finns vid anläggningen, är denna vidare ett betydelsefullt studieobjekt för studerande inom trädgårdsområdet. Landstingets förvaltningsutskott framhåller för sin del anläggningens värde från turistsynpunkt. Svenska lantarbetareförbundet betonar också att det arbetsmarknadsmässigt spelar en väsentlig roll att det i förevarande område med ett mindre väl differentierat näringsliv finns sysselsättningsobjekt av förevarande slag. Hittills har ett 20-tal personer haft sin försörjning tryggad genom eller vid Norrvikens trädgårdar, sommartid ännu flera. Förbundet finner starka skäl tala för ett statligt engagemang i syfte att trygga en fortsatt verksamhet vid anläggningen. Enligt förbundets mening bör frågan göras till föremål för snabb beredning inom jordbruksdepartementet.

Utskottet anser för sin del att de skäl som anförts för ett bevarande av den i sitt slag unika anläggning som Norrvikens trädgårdar representerar är värda allt beaktande. Av vad i ärendet utretts framgår att bl. a. vederbörande kommun och landsting är beredda att aktivt medverka till anläggningens fortbestånd, vilket utskottet vill hälsa med tillfredsställelse. Då förevarande fråga enligt utskottets mening får anses i främsta rummet vara av lokalt och regionalt intresse framstår engagemanget från nämnda organs sida också i och för sig naturligt. Frågan om huruvida även staten bör bidra med stöd i någon form till den fortsatta driften av Norrvikens trädgårdar synes dock kräva ytterligare överväganden. Utskottet vill för sin del förorda att nämnda spörsmål genom Kungl. Maj:ts försorg görs till föremål för närmare utredning. Med hänsyn till att det synes angeläget att förutsättningarna för Norrvikens trädgårdars fortsatta existens snarast klarläggs bör utredningen bedrivas skyndsamt, förslagsvis genom en undersökning inom jordbruksdepartementets ram.

Frågan om att i allmän ägo säkerställa värdefulla områden och miljöer som tillskapats genom mänsklig medverkan och utformning, t. ex. en anläggning av typ Norrvikens trädgårdar, tas upp i motionen II: 1074. I nämnda motion anförts att sådana områden finns, som i lika grad som den orörda naturen i vissa fall kommit

att bli en omistlig del av vår miljö. Enligt motionärens mening talar starka skäl för en undersökning av möjligheterna att utvidga användningsområdet för det på kapitalbudgeten uppförda investeringsanslaget till markförvärv för naturvårdsändamål, m. m. till att gälla även förvärv av områden av nu angivet slag. Enligt utskottets mening förtjänar det sålunda väckta spörsmålet att närmare övervägas. Utskottet finner för sin del lämpligt att motionen jämte däröver avgivet remissutlåtande överlämnas till den utredning som nyligen tillsatts för att verkställa en översyn av naturvårdslagen.

Under åberopande av det anförda hemställer utskottet
att riksdagen

1. som sin mening ger Kungl. Maj:t till känna vad utskottet anför i anledning av motionerna I: 258 och II: 294,
2. anhåller att Kungl. Maj:t överlämnar motionen II: 1074 jämte remissyttrande till de för översyn av naturvårdslagen tillkallade sakkunniga.

Stockholm den 9 april 1970

På jordbruksutskottets vägnar:

NILS G. HANSSON

Vid detta ärendes slutbehandling har närvarit

från första kammaren: herrar Mossberger (s), Skårman (fp), Hedström (s), Hermansson (cp)*, Magnusson (s), Augustsson (s), Skagerlund (fp)*, Manne Olsson (s)* och Hübinette (m)*;

från andra kammaren: herrar Hansson i Skegrie (cp), Arweson (s), Johansson i Västervik (s), Persson i Skänninge (s)*, Antby (fp), Lundmark (s), Trana (s), Björk i Påarp (s), Persson i Heden (cp) och Krönmark (m)*.

* Ej närvarande vid justeringen.

Yttranden över motionerna I: 258 och II: 294

Statens naturvårdsverk (3.3.1970), som inhämtat yttranden i ärendet från Svenska naturskyddsföreningen och Skånes naturskyddsförening, anser inte att anläggningen är av sådan karaktär att de medel som finns för vård av naturvårdsobjekt bör komma i fråga för driften. Ämbetsverket anför dock att anläggningens omgivning till vissa delar måhända har naturvärden som motiverar en naturreservatsbildning med trädgårdsanläggningen som kärnområde. För hävderna av dessa kringliggande marker skulle då möjligen kunna förordas ett årligt statligt bidrag.

Svenska naturskyddsföreningen anser önskvärt att bidrag av statsmedel lämnas till kostnaderna för driften av Norrvikens trädgårdar. Möjligen bör bidraget lämnas till berörda kommuner för att delvis täcka deras kostnader för skötseln av området. Föreningen anför därutöver.

Bland de sevärdheter utöver områdets egen naturskönhet som särskilt lockar människor till Bjärehalvöns yttre delar är Norrvikens trädgårdar utan tvivel en av de förnämsta. Anläggningens betydelse som mål för besökande långväga turister och vårt eget lands befolkning är därför mycket stor. Från kultur- och turistsynpunkt finns det sålunda skäl att söka skapa garanti för anläggningens fortbestånd.

Förutom kultur- och turistvärdena betonas i motionerna anläggningens betydelse för undervisning på trädgårdskonstens område. Enligt föreningens mening har Norrvikens trädgårdar en viss betydelse för fackundervisningen. De ordinarie kurserna från den tämligen närbelägna Alnarps lantbrukshögskola besöker emellertid ej platsen. Härav kan möjligen slutas, att anläggningens betydelse för undervisning är relativt begränsad.

Anläggningen torde ha stort värde för omkringliggande kommuner. Detta understryks av att V. Bjäre kommun lovat anslå medel för att söka rädda densamma. I »Bjäreregionen, utvecklingsplan för Ängelholm och Båstads kommunblock» föreslås, att det till trädgårdsanläggningen gränsande Engelsdal förklaras som naturreservat, vilket skulle förstärka områdets lokala och regionala värde från turistsynpunkt.

Skånes naturskyddsförening, som tillstyrker motionerna, anför.

Norrvikens trädgårdar utgör utan tvekan en från turist- och kulturhistorisk synpunkt mycket värdefull anläggning på Bjärehalvön. Föreningen anser att en utredning om Norrvikens trädgårdars framtid även bör beakta de stora naturvårdsvärden som angränsande områden har. Ett avsättande av Engelsdal med omgivelningar som naturreservat bör snarast ske. Härigenom kan ett stycke av den ursprungliga naturen i trakten bevaras och för den rekreationssökande allmänheten bli ett synnerligen värdefullt komplement till trädgårdsanläggningen. Vidare bör stor hänsyn tas till naturvårdsvärdena vid den bebyggelseplanläggning som enligt uppgift skulle vara aktuell för området mellan Kattvik och Båstad.

Lantbrukshögskolan (19.2.1970)

Rektorsämbetet vid lantbrukshögskolan tillstyrker att en utredning verkställs för att undersöka möjligheterna att genom viss statlig garanti trygga Norrvikens trädgårdars fortbestånd och anför vidare.

Norrvikens trädgårdar har jämte sitt allmänna kulturhistoriska värde ett stort värde för belysande av trädgårdskonstens och trädgårdsarkitekturens historia. Där finns vidare möjlighet till studium av ett ovanligt omfattande växtmaterial, särskilt träd och buskar i utvuxet tillstånd. Från dessa synpunkter är den ett betydelsefullt studieobjekt för studerande inom trädgårdsområdet och utnyttjas i undervisningen inom trädgårdsavdelningen vid Alnarpsinstitutet.

Länsstyrelsen i Kristianstads län (24.2.1970)

Länsstyrelsen instämmer i motionernas syfte och föreslår, att riksdagen gör ett uttalande av den innebörden att Kungl. Maj:t uppdrar åt lämplig statlig institution att följa utvecklingen av frågan rörande trädgårdarnas bevarande samt, därest så skulle befinnas nödvändigt, till Kungl. Maj:t inkomma med förslag om det statliga stöd i form av garantier eller annat, som kan befinnas erforderligt. Därutöver anför länsstyrelsen.

Norrvikens trädgårdar är belägna i Västra Bjäre kommun ungefär 3 km nordväst om Båstads köping. Trädgårdarna anlades i början av detta sekel av numera avlidne trädgårdskonstnären Rudolf Abelin. Sedan 1942 äges trädgårdarna av Rederiaktiebolaget Nordstjernen, som sedan dess stått för driften och utvecklingen. Trädgårdarna omfattar en areal av ungefär 18 ha.

Norrvikens trädgårdar är inte bara en enastående vacker skapelse utan torde även ha stort värde från kulturella och andra synpunkter. Dess värde i skönhets-hänseende förhöjes ytterligare av att de är belägna i ett sällsynt vackert landskap. Anläggningen är ett mycket besökt turistmål. Årligen kommer cirka 50 000 personer dit under sommarsäsongen.

Sedan Rederiaktiebolaget Nordstjernen givit till känna att bolaget vill avveckla sitt engagement i anläggningen har fråga uppstått om hur densamma skall kunna bevaras och drivas. Olika vägar har därvid diskuterats. Kontakt har bl. a. tagits med landstinget, som enligt vad länsstyrelsen erfarit även kommer att yttra sig i ärendet. För närvarande pågår förhandlingar mellan kommunen och bolaget, men det är för närvarande omöjligt att bedöma vilket resultat förhandlingarna kan få. Länsstyrelsen anser emellertid att frågan om bevarandet av Norrvikens Trädgårdar är av så stor betydelse både för länet och riket, att den bör från det allmännas sida följas med särskild uppmärksamhet.

Kristianstads läns landstings förvaltningsutskott (27.2.1970)

Förvaltningsutskottet hänvisar såsom eget yttrande i ärendet till innehållet i en av förvaltningsutskottet till landstinget ställd skrivelse med förslag om viss lands-tingsgaranti under en femårsperiod. Utskottet anför i nämnda skrivelse följande.

Rederi AB Nordstjernen (Johnsonkoncernen), som under ett antal år ägt och drivit Norrvikens trädgårdar i Västra Bjäre kommun, har — med hänsyn till redovisade förlustsiffror — icke ansett sig kunna fortsätta verksamheten där efter säsongens avslutande innevarande år.

För att undvika en spoliering av de unika värden, som onekligen finns knutna till anläggningen, har Västra Bjäre kommun ansett sig böra undersöka möjligheterna för en fortsatt drift, antingen i kommunens egen regi eller eventuellt genom en för ändamålet bildad stiftelse. Ägaren har förklarat sig villig att utan vederlag till kommunen överlämna själva trädgårdsområdet med en areal om cirka 18 ha, under

det att den mark (cirka 24 ha), där parkeringsplatsen och serveringslokalen är belägna, får arrenderas för ett belopp om 5 000 kronor per år.

Från kommunens sida har därför framställning gjorts till förvaltningsutskottet om landstingets stöd för täckande av eventuellt redovisad förlust under en femårs-period.

Då ett bibehållande av anläggningen skulle vara av värde för länet, icke minst från turistsynpunkt, har utskottet funnit sig böra föreslå landstinget att inträda såsom garant under en tid av fem år från och med den 1.1.1970 för 20 % av uppkommande driftunderskott, dock med ett belopp om högst 20 000 kronor per år. För ändamålet eventuellt erforderliga medel bör utanordnas av tillgängliga medel för oförutsedda behov.

Svenska lantarbetareförbundet (23.2.1970)

Lantarbetareförbundet förordar ett statlig stöd för en fortsatt drift av Norrvikens trädgårdar och anför som motivering härför följande.

Meddelandet om nedläggning av Rederi AB Nordstjernen tillhörande Norrvikens Trädgårdar offentliggjordes i början av maj 1969. Alltsedan dess har förbundet, bland andra, varit i verksamhet dels för att söka bevara dessa unika anläggningar från förstörelse och dels, om detta inte skulle ha framgång, för att bistå de 14 heltidsanställda och 5 säsongsanställda av den hotande nedläggningen berörda arbetarna i samband med avecklingen och att finna annan sysselsättning. Av dessa hade endast 4 kortare anställningstid i företaget än 10 år. Sedan 1 november 1969 har hela denna arbetsstyrka varit uppsagd med undantag av tre arbetare, som varit permitterade för att stå till förfogande för nödfallsarbeten. De har emellertid ännu ej beretts arbete på nytt. En till Norrviken hörande fruktodling har varit utarrenderad, och några av arbetarna från Norrvikens Trädgårdar har fått sysselsättning hos arrendatorn.

Arbetsmarknadsläget i Båstad med omnejd är ofta bekymmersamt, i synnerhet vintertid på grund av ett säsonginriktat näringsliv. Stora utbetalningar av försäkringsersättning sker årligen från Lantarbetarnas erkända arbetslöshetskassa till arbetslösa medlemmar i detta område, som ej genom arbetsmarknadsmyndigheternas försorg kan erhålla arbete. En arbetsplats av Norrvikens Trädgårdars omfattning spelar därför en betydande sysselsättningsroll. Omfattningen av arbetslöshetsersättningen, som utbetalas från Lantarbetarnas erkända arbetslöshetskassa till medlemmar inom Båstads-området, framgår av följande sammanställning. Där anges också ersättningsvärdet = antalet ersättningsdagar per medlem bland arbetslöshetskassans samtliga medlemmar. Det framgår tydligt, hur mycket mera omfattande arbetslösheten är i Båstads-området, än i landet i sin helhet.

Försäkringsår	Antal försäkr. medl.	Försäkr. ersättn. Kr.	Ersättn.-dagar	Antal ersättningsdagar per medlem	
				i avd. 75 Båstad	bland alla medl. i försäkringen
1/9 -62 — 31/8 -63	107	47 962:—	2 398	22,4	6,7
„ -63 — „ -64	102	43 114:—	2 170	21,3	4,9
„ -64 — „ -65	105	27 894:—	1 061	10,1	3,9
„ -65 — „ -66	95	36 920:—	1 333	14,0	4,8
„ -66 — „ -67	93	39 377: 50	1 202	12,9	5,2
„ -67 — „ -68	94	68 623:—	2 054	21,9	7,5
„ -68 — „ -69	92	91 870:—	2 120	23,0	8,8

Stilträdgårdarna i Norrviken utgör en nationell tillgång. De saknar i stort sett motsvarighet i Europa. Deras värde är enligt förbundets mening odiskutabelt för landskapsvårds- och naturvårdsintressena, i demonstrations- och undervisningssyfte likaväl som från turistisk synpunkt. Arbetsmarknadsmässigt spelar det en väsentlig roll att det i ett område med ett mindre väl differentierat näringsliv finns sysselsättningsobjekt av denna art. Hittills har ett 20-tal personer haft sin försörjning tryggad genom eller vid stilträdgårdarna, sommartid ännu flera. Denna anläggning har också bidragit till och kan komma att i än högre grad bidra till att göra Båstad och Bjäre-halvön attraktiva för turistlivet. Dessa och ytterligare motiv talar bestämt för ett bevarande av Norrvikens Trädgårdar.

Rederi AB Nordstjernan, som sedan 1942 äger Norrvikens Trädgårdar, har enligt tillgängliga uppgifter förklarat sig vilja som gåva till Västra Bjäre kommun överlämna stilträdgårdarna med tillhörande markområden för att sålunda möjliggöra deras bevarande. Gåvan har emellertid ännu inte emottagits. Oklarhet synes råda om den företagsform, i vilken fortsatt drift av stilträdgårdarna skall kunna ske liksom om finansieringen av eventuellt underskott. Av tidningsuppgifter har det emellertid framgått att såväl Västra Bjäre kommun, Kristianstads läns landsting som intresseorganisationer är beredda att lämna ekonomiska bidrag för tryggandet av en fortsatt verksamhet. Förbundet finner starka skäl tala för även ett statligt engagemang i detta syfte. Detta vore värdefullt inte bara för det ekonomiska bidrag, som bleve en följd därav, utan också för det stöd detta skulle utgöra för ett positivt engagemang i längden från andra intressenters sida. Ett direkt praktiskt värde från statlig synpunkt har stilträdgårdarna onekligen för den av staten bedrivna trädgårdsundervisningen, främst vid Alnarp.

Det synes förbundet vara mycket angeläget att ett beslut avseende Norrvikens Trädgårdars fortsatta existens kan fattas snabbt. Om inte arbetena i trädgårdarna kan inledas med den annalkande våren, kommer betydande ökade kostnader att uppkomma för ett senare iordningställande av trädgårdarna. Motionärernas hemställan om en utredning vill förbundet därför uppfatta så, att frågan, efter ett positivt riksdagsbeslut, kan bli föremål för en snabb beredning inom jordbruksdepartementet för att möjliggöra ett snabbt åtminstone preliminärt beslut, därest frågan ånyo måste prövas av riksdagen. Med tillsättande av en mera vanlig utredning, även om den arbetar snabbt, torde en alltför stor tidsförlust komma att uppstå.

Yttrande över motionen II: 1074

Statens naturvårdsverk (3.3.1970)

Verket, som erinrar om att chefen för jordbruksdepartementet den 26.2.1970 tillkallat sakkunniga för översyn av naturvårdslagen och dess ersättningsbestämmelser, föreslår att motionen bringas till de sakkunnigas kännedom. Ämbetsverket anför därutöver.

Naturvårdsområden kan säkerställas dels med anlitande av investeringsanslaget Markförvärv för naturvårdsändamål m. m. (för innevarande budgetår uppgående till 6 milj. kronor), dels genom ianspråktagande av medel ur anslaget Ersättningar vid bildande av naturreservat m. m. (5 milj. kronor). Ersättningsanslaget utnyttjas vid bildande av naturreservat antingen för utbetalning av inträngsersättningar till markägaren, eller i form av statsbidrag till kommuns eller stiftelses förvärvs- eller inträngsersättningskostnader med villkor att området avsätts som naturreservat.

Statsbidragen tar en allt större del av ersättningsanslaget i anspråk. Departementschefen har i årets statsverksproposition uttalat sig för en dylik utveckling. De områden som härigenom säkerställs är som regel främst av betydelse från friluftssynpunkt medan från vetenskaplig synpunkt särskilt skyddsvärda områden som regel har säkerställts genom statliga förvärv. Således har betydande strand- och myrmarker och flera vetenskapligt betydelsefulla åssträckningar säkerställts genom markförvärvsanslaget.

Statens naturvårdsverk anser denna differentiering av de båda anslagens användning lämplig. Något formellt hinder torde dock ej föreligga för ett avsteg från tillämplig praxis. Det bör påpekas att det bland de områden som säkerställts finns många med en natur, formad genom mänsklig påverkan, t. ex. olika typer av odlingslandskap.

Beträffande Norrvikens trädgårdar, som i motionen anförts som exempel på tänkbart förvärvsobjekt, hänvisar naturvårdsverket till sitt utlåtande över bl. a. motionerna I: 258 och II: 294.